

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Chování člověka v krizových situacích

Teze bakalářské práce

Karolína Dobrotková

© 2016 ČZU v Praze

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá tématem Chování člověka v krizových situacích. Speciálně je tato práce zaměřena na efekt přihlížejícího, který je v teoretické části definován. Dále je v teoretické části popsán historický kontext efektu přihlížejícího, experimenty, prováděné v laboratorních podmínkách a faktory, které daný efekt ovlivňují. V první části je také definován pojem krize, jako takový, jeho příčiny, fáze a řešení a zabývá se rovněž prosociálním chováním. Praktická část je založena na vyhodnocení dotazníkového šetření a ověřování předem stanovených hypotéz. Výsledky dotazníkového šetření jsou v praktické části graficky vyobrazeny.

Klíčová slova: krizová situace, prosociální chování, efekt přihlížejícího, dotazník, statistická analýza

Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zjistit, v jaké míře je prosociální chování zastoupené u široké veřejnosti a určit faktory, kterými je prosociální chování ve společnosti ovlivňováno. Tedy jaké faktory četnosti výskytu prosociálního chování u lidí zvyšují nebo naopak snižují.

Dalším cílem práce je se zaměřit na jeden jev, který je úzce spjatý s prosociálním chováním, kterým je efekt přihlížejícího a zjistit, zda je společnost obeznámena s jeho problematikou a zda tento faktor ovlivňuje četnost výskytu prosociálního chování u široké veřejnosti.

Metodika

Bakalářská práce bude vycházet z primárních a sekundárních dat.

Sekundární data zpracovává teoretická část práce. Data vychází z odborné literatury, novinových článků a internetových zdrojů, které budou autorkou práce důkladně prostudovány a budou citovány dle norem.

Primární data budou zpracovávána v praktické části bakalářské práce. Tato data budou vycházet z dotazníkového šetření. Dotazník bude sestaven samotným autorem práce a bude se zaměřovat na respondentovy zkušenosti s prosociálním chováním a efektem přihlížejícího. Všechny výsledky dotazníkového šetření budou zpracovány, vyhodnoceny, zpracovány pomocí grafů a tabulek a následně popsány.

V bakalářské práci budou ověřovány hypotézy a to za pomoci metody chí – kvadrát. Pro provedení této metody budou všechna data, pocházející z dotazníkového šetření, uspořádány do asociačních a kontingenčních tabulek.

Výsledky práce

Dotazník

Dotazník vyplnilo 106 respondentů, z nichž 69 uvedlo, že se stalo za svůj život svědkem krizové situace druhé osoby. Za krizovou situaci byla považováno napadení, autonehoda, zdravotní komplikace a podobně. Na základě těchto situací byli respondenti dotazováni na jejich ochotu pomoci cizím lidem. Jejich ochota pomoci byla považována za konkrétní příklad prosociálního chování.

Ze 106 respondentů, kteří vyplnili dotazník, bylo 57 mužů a 49 žen. Nejvíce respondentům bylo od 30 do 60 let a pocházeli z města. Z vesnice pocházelo 33 respondentů. Většina z respondentů, která uvedla, že se již stala svědkem krizové situace, poskytla druhé osobě pomoc. Nejvíce z respondentů vypovědělo, že pomohli zavoláním příslušné linky, tedy hasiče, policii nebo záchrannou službu. Z 69 respondentů 12 uvedlo, že druhé osobě nepomohli a to z důvodu, že již pomáhali ostatní svědci nebo to od nich respondent očekával. Dalším důvodem byla nedostatečná sebedůvěra ke správně vykonané pomoci. Ve většině případů byli oběti samotný muž nebo samotná žena. Dítě se stalo obětí v 9 případech, z toho pouze ve dvou případech bylo dítě obětí samotné. V ostatních sedmi situacích bylo obětí společně s mužem, ženou nebo oběma.

V široké veřejnosti je poměrně velká znalost efektu přihlížejícího. Téměř polovina ze všech respondentů vypověděla, že je jim efekt přihlížejícího znám a vědí, co tento termín znamená.

Ověřování hypotéz

Ověření hypotéz bylo provedeno pomocí metody chí – kvadrát a kontingenčních a asociačních tabulek. Bylo zjišťováno, zda faktory jako jsou pohlaví oběti, pohlaví přihlížejícího, místo původu přihlížejícího nebo znalost problematiky efektu přihlížejícího mají vliv na ochotě poskytnutí pomoci přihlížejícího. Byla zjištěna závislost mezi pohlavím přihlížejícího, tedy svědka krizové situace a pohlavím oběti. Pohlaví přihlížejícího ovlivňuje pohlaví oběti, které bylo pomoheno. Zjistili jsme, že muži nejčastěji pomáhají ženám a ženy naopak mužům. Dětem bylo pomoheno v každé situaci, kdy se ocitly v krizové situaci. Dále byla prokázána závislost mezi ochotou pomoci, jev představující prosociální chování, a místem původu přihlížejícího. Místo původu přihlížejícího ovlivňuje jeho ochotu pomoci oběti v krizové situaci. Přihlížející

krizové situace, který pochází z vesnice, poskytl pomoc přibližně pětkrát častěji než přihlízející, pocházející z města. Poslední závislost byla dokázána mezi znalostí problematiky efektu přihlízejícího a pomoci v krizové situaci. Obeznamení přihlízejícího s termínem „efekt přihlízejícího“ má vliv na poskytnutí pomoci. Závislost mezi pohlavím přihlízejícího a ochotou pomoci a mezi pohlavím přihlízejícího a způsobem pomoci oběti nebyla prokázána.

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zanalyzovat postoj široké veřejnosti k prosociálnímu chování a ke konkrétnímu jevu prosociálního chování, kterým je efekt přihlízejícího. Postoj byl zanalyzován prostřednictvím dotazníku, který byl vytvořen samotnou autorkou práce na základě předem stanovených hypotéz. V dotazníku byla použita pomoc druhé, cizí osobě jako konkrétní příklad prosociálního chování.

Hypotézy byly ověřovány za pomoci statistické metody, ověřující závislost dvou znaků, chí – kvadrát. Byla zjištěna závislost mezi pohlavím přihlízejícího a pohlavím oběti, které bylo pomoheno, mezi místem původu přihlízejícího a jeho ochotou pomoci a mezi znalostí termínu „efekt přihlízejícího“ a ochotou pomoci.

Vybrané zdroje

Kebza, V., 2011. *Chování člověka v krizových situacích*. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta.

Mlčák, Z., 2010. *Prosociální chování v kontextu dispozičních aspektů osobnosti*. 1. editor Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta.

Mlčák, Z. & Zášková, H., 2013. *Prosociální charakteristiky osobnosti dobrovolníků*. 1. editor Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta.

Špaténková, N., 2004. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada.

Výrost, J. & Slaměný, I., 2008. *Sociální psychologie*. 2. editor Praha: Grada .

Zášková, H. & Mlčák, Z., 2009. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: Triton.